

**ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЛЮДЯНОСТІ В КОНТЕСТІ
МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ**

**CRIMES AGAINST HUMANITY IN THE CONTEXT
OF THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT**

Розглянуті питання злочинів проти людяності в Статуті Міжнародного кримінального суду. Досліджено, що чинне законодавство України не містить чіткого визначення злочинів проти людяності відповідно до Римського статуту Міжнародного кримінального суду, що ускладнює притягнення до відповідальності організаторів і виконавців цих злочинів на міжнародному рівні. Внесення змін до Кримінального кодексу України у цій сфері сприяє створенню належних правових підстав для переслідування винних осіб, а також забезпеченню їхнього справедливого покарання. Поняття злочинів проти людяності зазнало еволюції від положень Статуту Міжнародного військового трибуналу, який займався притягненням до відповідальності головних військових злочинців європейських країн, до норм, закріплених у Римському статуті Міжнародного кримінального суду (далі – МКС).

Розглянуто функції МКС, що виконує важливу функцію забезпечення правосуддя для жертв та покарання осіб, винних у скоєнні таких злочинів. Окрім нього, існують й інші міжнародні трибунали, що розглядають справи, пов'язані з конкретними конфліктами та порушеннями норм міжнародного права. Злочини проти людяності становлять одну з найсерйозніших загроз міжнародній безпеці та правопорядку, адже вони охоплюють геноцид, переслідування цивільного населення, масові акти насильства, які суперечать фундаментальним правам людини.

Проаналізовано чинне кримінальне законодавство України, що свідчить про відсутність єдиної норми, яка б передбачала відповідальність саме за злочини проти людяності. Вказані кримінальні правопорушення закріплені в різних розділах Кримінального кодексу України, що не дозволяє в повній мірі відобразити їхню суспільну небезпеку. Ця проблема особливо загострилася після повномасштабного вторгнення російських військ на територію України. У зв'язку з цим виникає необхідність законодавчого врегулювання злочинів проти людяності шляхом внесення їх до розділу XX Особливої частини Кримінального кодексу України.

Ключові слова: злочини проти людяності, Міжнародний кримінальний суд, Організація Об'єднаних Націй, захист прав людини, воєнні злочини, міжнародне право.

The issues of crimes against humanity in the Statute of the International Criminal Court are considered. It is studied that the current legislation of Ukraine does not contain a clear definition of crimes against humanity in accordance with the Rome Statute of the International Criminal Court, which complicates the prosecution of the organizers and perpetrators of these crimes at the international level. Amendments to the Criminal Code of Ukraine in this area contribute to the creation of appropriate legal grounds for the prosecution of guilty persons, as well as ensuring their fair punishment. The concept of crimes against humanity has evolved from the provisions of the Statute of the International Military Tribunal, which was engaged in the prosecution of the main war criminals of

© ІГОШИН М.М. – кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародного права та галузевих правових дисциплін (Київський університет права Національної академії наук України)

© КУЧЕР Д.М. – магістрант спеціальності «Міжнародне право» (Київський університет права Національної академії наук України)

European countries, to the norms enshrined in the Rome Statute of the International Criminal Court (hereinafter – the ICC).

The functions of the ICC, which performs an important function of ensuring justice for victims and punishing persons guilty of committing such crimes, are considered. In addition to it, there are other international tribunals that consider cases related to specific conflicts and violations of international law. Crimes against humanity constitute one of the most serious threats to international security and law and order, as they include genocide, persecution of the civilian population, and mass acts of violence that contradict fundamental human rights.

The current criminal legislation of Ukraine has been analyzed, which indicates the absence of a single norm that would provide for liability specifically for crimes against humanity. These criminal offenses are enshrined in various sections of the Criminal Code of Ukraine, which does not allow for a full reflection of their social danger. This problem has become especially acute after the full-scale invasion of Russian troops into the territory of Ukraine. In this regard, there is a need for legislative regulation of crimes against humanity by including them in Section XX of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine.

Key words: *crimes against humanity, International Criminal Court, United Nations, protection of human rights, war crimes, international law.*

Постановка проблеми в сфері злочинів проти людяності в Статуті Міжнародного кримінального суду. З 2014 року та по сьогодні внаслідок вторгнення російської федерації в Україну російські військові скоїли та продовжують здійснювати масові вбивства мирного населення, викрадення посадових осіб місцевого самоврядування, катування військовополонених і цивільних, звалтування, а також завдавати авіаударів по цивільній інфраструктурі. Станом на 27 листопада 2023 року було зареєстровано 114 105 кримінальних правопорушень, спрямованих проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, що є грубим порушенням міжнародного гуманітарного права, зокрема положень Женевських конвенцій і Римського статуту Міжнародного кримінального суду.

Варто зазначити, що ці положення частково відображені у Розділі XX Кримінального кодексу України під назвою «Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку». Цей розділ регулює відповідальність за такі злочини, як агресія, геноцид і воєнні злочини, злочинам проти людяності присвячена стаття 4421 Кримінального кодексу України.

Таким чином, російсько-українська війна стала серйозним викликом як для міжнародного кримінального права, так і для українського законодавства. У зв'язку з цим виникла необхідність ґрунтового аналізу чинних правових норм, а також нагальна потреба в імплементації положень про злочини проти людяності в національне кримінальне право. З огляду на значну загрозу, яку становлять міжнародні злочини, та їхню ескалацію, що може мати катастрофічні наслідки для всього світу, відповідальність держави-агресора передбачає різні форми та ступені обмеження її суверенітету.

Мета статті. Проаналізувати концепції злочинів проти людяності, закріпленої в Римському статуті Міжнародного кримінального суду. Для досягнення мети наукового дослідження, необхідне вирішення наступних завдань:

1. Дослідити види та склад злочинів проти людяності;
2. Проаналізувати основні положення Римського статуту щодо злочинів проти людяності;
3. Дослідити ефективність розслідування МКС злочинів проти людяності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій в сфері злочинів проти людяності в Статуті Міжнародного кримінального суду. Проблему відповідальності за злочини проти людяності в міжнародному та національному кримінальному праві досліджували багато вітчизняних науковців, серед яких А.В. Андрушко, І.І. Бойко, М.О. Баймуратов, Ю.А. Войтенко, М.М. Гнатовський, М.Г. Корабель, М.П. Куцевич, О.К. Марін, О.О. Скрильник, О.В. Столярський, Б.А. Футей та інші. Їхні наукові праці стали теоретичним підґрунтям для цього дослідження. Водночас багато аспектів цієї проблематики залишаються або недостатньо вивченими, або взагалі не дослідженими через особливості правових реалій.

Однією з форм обмеження державного суверенітету є притягнення до відповідальності винних осіб за нормами міжнародного права, що нерідко суперечить національному законодавству

держави-правопорушника. З цього приводу Ю.М. Рибаків зазначає: «Вилучення фізичних осіб, які вчинили злочини проти миру та людства, з юрисдикції держави-агресора безперечно є формою обмеження її суверенітету у зв'язку із здійсненою нею агресією».

Подібної позиції дотримуються Л.Н. Галенська та Ю.В. Петровський, які вважають, що відповідальність фізичних осіб є проявом відповідальності держави, а також однією з форм її політичної відповідальності. Натомість Н.А. Ушаков висловлює іншу думку, стверджуючи, що особливої міжнародної кримінальної відповідальності для індивідів не існує і не може існувати. Він вважає, що діючих національних кримінально-правових механізмів достатньо для переслідування злочинів проти людяності. Однак автор не аргументує, чому саме неможливе існування особливої міжнародно-правової відповідальності фізичних осіб, і навряд чи можна однозначно стверджувати, що національні правові системи повною мірою забезпечують належне переслідування таких злочинів.

Виклад основного матеріалу. Злочини проти людяності мають глибоке історичне коріння. Геноцид і воєнні злочини були кодифіковані в міжнародних договорах, тоді як злочини проти людяності розвивалися в рамках звичаєвого міжнародного права. Злочини проти людяності вперше були висунуті в обвинувальному акті за Статутом Нюрнберзького трибуналу. Відмінністю воєнних злочинів від злочинів проти людяності, є те що воєнні злочини можуть вчинятися лише під час збройного конфлікту, у той час, як злочини проти людяності можуть бути вчинені у будь-який час, включаючи мирний час або у ситуаціях насильства, які не є збройним конфліктом.

Злочини проти людяності спрямовані на знищення самої природи людини. Вони є одними з найжахливіших злочинів, оскільки включають масові вбивства, вчинені або через сам факт існування певної групи людей (злочини проти людяності), або через їхню етнічну чи національну приналежність (геноцид). Це поняття набуло широкого застосування після викриття злочинів нацистського режиму та стало основою судових переслідувань під час Нюрнберзького трибуналу, де вперше у світовій історії винних було притягнуто до відповідальності за систематичні масові порушення прав людини.

Злочини проти людяності складаються з різних дій, таких як вбивство, винищення, поневолення, депортація, ув'язнення, катування, зґвалтування та інші нелюдські дії. Для кваліфікації злочину проти людяності значення має кількість постраждалих (спрямування на широкомасштабність), адже його метою є досягнення великої кількості жертв серед цивільного населення. Як вже зазначалося, воєнні злочини можуть бути індивідуальними та ізольованими діями, тоді як злочини проти людяності – це злочини, вчинені у великому масштабі.

Визначення злочинів проти людяності було встановлено в Статуті та в рішенні Нюрнберзького суду. Генеральна Асамблея ООН підтримала концепцію злочинів проти людяності у 1946 році. Зміст злочинів проти людяності змінювався після Другої світової війни через юриспруденцію Міжнародного трибуналу для колишньої Югославії, Міжнародного трибуналу щодо Руанди та МКС.

Головним міжнародним документом, що визначає поняття та регулює переслідування злочинів проти людяності, є Римський статут Міжнародного кримінального суду (МКС), ухвалений у 1998 році та чинний з 2002 року.

Згідно зі статтею 7 Римського статуту, до «злочинів проти людяності належать такі діяння, якщо вони вчиняються свідомо в межах широкомасштабного або систематичного нападу на цивільне населення: вбивство; винищення; поневолення; депортація або примусове переміщення населення; тюремне ув'язнення або інше жорстоке позбавлення волі всупереч основоположним нормам міжнародного права; катування; сексуальне насильство, включаючи зґвалтування, сексуальне поневолення, примус до проституції, насильницьку вагітність, примусову стерилізацію або будь-які інші форми сексуального насильства подібної тяжкості; переслідування певних груп або спільнот за політичними, расовими, національними, етнічними, культурними, релігійними, гендерними або іншими ознаками, що суперечать міжнародному праву, у зв'язку з діяннями, зазначеними в цьому переліку, або іншими злочинами, які підпадають під юрисдикцію Суду; насильницькі зникнення; злочин апартеїду; інші нелюдські діяння, що завдають серйозних фізичних або психічних страждань або призводять до значного погіршення здоров'я» [3; 4].

Концепція злочинів проти людяності зазнала суттєвих змін, що відобразилося як у розширенні переліку конкретних діянь, що підпадають під цю категорію, так і в уточненні їхніх ключових характеристик. Серед основних ознак цих злочинів виокремлюють: напад на цивільне населення, масштабність або систематичність таких дій, незалежність від збройного конфлікту та зв'язок із певною державною чи організованою політикою.

МКС відіграє центральну роль у міжнародному правосудді, забезпечуючи відповідальність осіб, причетних до таких злочинів, і захист прав потерпілих [1].

Окрім МКС, важливу роль у переслідуванні злочинів проти людяності відіграли спеціалізовані міжнародні трибунали, зокрема Міжнародний трибунал щодо колишньої Югославії та Міжнародний трибунал щодо Руанди. Ці судові органи розглядали справи, пов'язані з конкретними конфліктами, та сприяли розвитку міжнародного кримінального права. Визначення злочинів проти людяності закріплене у низці міжнародно-правових документів, серед яких Статут Нюрнберзького трибуналу, статuti міжнародних кримінальних трибуналів щодо Югославії та Руанди, а також Римський статут МКС.

«15 грудня 2017 року Асамблея держав-учасниць МКС ухвалила резолюцію, якою з 17 липня 2018 року Суд отримав можливість розглядати справи, пов'язані зі злочинами агресії. Відповідно до положень Статуту, Суд може здійснювати юрисдикцію щодо геноциду, злочинів проти людяності та воєнних злочинів, якщо вони були вчинені після 1 липня 2002 року. Такі злочини можуть розглядатися МКС за таких умов: якщо вони були скоєні громадянином держави-учасниці або на її території; якщо держава, на території якої скоєно злочин, визнала юрисдикцію Суду; якщо справа була передана Прокурором МКС до Ради Безпеки ООН згідно з Главою VII Статуту ООН» [2].

З 17 липня 2018 року будь-яка ситуація, що містить ознаки акту агресії, може бути передана на розгляд МКС Радою Безпеки ООН, незалежно від того, чи є держави-учасники конфлікту членами Суду. Якщо ж Рада Безпеки не передає справу до Суду, Прокурор МКС має право розпочати розслідування самостійно або за запитом держави-учасниці. Проте перед цим він повинен з'ясувати, чи було ухвалене відповідне рішення Радою Безпеки ООН. Якщо таке рішення не ухвалюється протягом шести місяців, Прокурор все одно може ініціювати розслідування за умови санкціонування цього кроку Палатою досудового провадження МКС.

Водночас, за таких обставин Суд не може здійснювати юрисдикцію щодо злочину агресії, якщо він був скоєний громадянином або на території держави-учасниці, яка не ратифікувала відповідні поправки до Римського статуту.

«Якщо Рада Безпеки ООН визнає факт скоєння акту агресії, Прокурор Міжнародного кримінального суду має право ініціювати розслідування за дотримання визначених умов. У разі відсутності такого рішення сторона обвинувачення може самостійно вивчити ситуацію та передати відповідну інформацію Генеральному секретарю ООН. Якщо протягом шести місяців після такого повідомлення Рада Безпеки не ухвалить рішення щодо наявності акту агресії, Прокурор все ж може розпочати розслідування, за умови отримання дозволу від Палати досудового провадження МКС» [1].

Слід зазначити, що на злочини проти людяності розповсюджується універсальна юрисдикція. Це означає, що держави зобов'язані переслідувати або видавати злочинця, що ні одна людина, обвинувачена в скоєнні такого злочину, не має права претендувати на звільненні від видачі з політичних мотивів, держави зобов'язані допомагати одна одній в наданні доказів по обвинуваченню в такому злочині.

Також, є суттєвою та обставина, що злочинець не має права вимагати захисту, посиляючись на вчинення діянь по наказу «начальника», і що на нього не розповсюджується ніякі закони про позовну давність, що містяться в зібраннях законів будь-якої країни. І ніхто, навіть глава держави, не володіє імунітетом від судового переслідування по обвинуваченню в скоєнні такого злочину.

Важливим аспектом міжнародного кримінального права є положення, закріплене в резолюції міжнародної конференції юристів щодо американської агресії у В'єтнамі: «Ніхто не повинен підкорятися державним наказам, якщо вони вимагають вчинення дій, що є міжнародним злочином». Це означає, що фізичні особи, відповідальні за вчинення міжнародних злочинів, підлягають відповідальності за нормами міжнародного права, навіть якщо їхні дії формально відповідають національному законодавству їхньої держави [5].

Щодо міжнародної кримінальної відповідальності осіб, винних у злочинах проти людяності та інших міжнародних злочинах, загальновизнаною є норма, закріплена у Вироку Міжнародного воєнного трибуналу: «Злочини проти міжнародного права вчиняють не абстрактні суб'єкти, а конкретні особи, і лише притягнення до відповідальності цих осіб може забезпечити дотримання міжнародного правопорядку». Таким чином, принцип міжнародного права, що в окремих випадках захищає представників державної влади, не застосовується до дій, які підпадають під категорію міжнародних злочинів.

«Міжнародна кримінальна відповідальність індивідів ґрунтується на нормах міжнародного права, що закріплені у Статуті та Вироку Міжнародного воєнного трибуналу, Резолюції Генеральної Асамблеї ООН від 11 грудня 1946 року, Конвенції про запобігання геноциду та покарання

за нього, Конвенції про апартеїд, Статуті Міжнародного трибуналу для переслідування осіб, відповідальних за серйозні порушення міжнародного гуманітарного права в колишній Югославії, а також у проекті Кодексу злочинів проти миру та безпеки людства, ухваленому Комісією міжнародного права ООН у 1994 році» [4].

На офіційному сайті Міжнародного кримінального суду міститься 44 Відповідачів, які обвинувачуються за вчинення злочинів проти людяності, на 35 з яких, видано ордер на арешт.

З моменту початку повномасштабної війни в Україні у 2022 році, МКС активно займається розслідуванням воєнних злочинів, таких як убивства цивільних осіб, обстріли мирних територій, катування, сексуальне насильство та інші порушення міжнародного гуманітарного права.

Реалії ХХІ століття свідчать про те, що проблема злочинів проти людяності залишається надзвичайно актуальною. Особливо це стосується України, де з 2014 року тривають бойові дії, а з 24 лютого 2022 року збройний конфлікт набув масштабів повномасштабної війни. Цей конфлікт почався після незаконної анексії Криму росією у 2014 році та розгортання проросійських збройних угруповань у Донецькій і Луганській областях. Наслідком стало масове переміщення населення, руйнування інфраструктури та загибель тисяч українців.

Згідно із заявою віцепрезидентки США Камали Гарріс, «немає жодних сумнівів у тому, що російські військові в Україні вчинили злочини проти людяності». Вона також наголосила, що всі злочини, скоєні російськими військовими, будуть розслідувані та доведені до суду.

Системна дискримінація та насильство щодо етнічних меншин, зокрема кримських татар і українців, стали однією з характерних ознак цього конфлікту. Представників цих груп незаконно переслідують, ув'язнюють за політичними мотивами, багато хто зник безвісти або зазнав фізичного насильства. До злочинів проти людяності, які скоїли російські військові, належать: депортація українських дітей на територію росії, масові вбивства цивільного населення, тортури, сексуальне насильство та інші нелюдські діяння, знищення житлових будинків, медичних та освітніх установ, насильницьке переселення та примусове переміщення населення. Ці дії призвели до масштабних гуманітарних катастроф, внутрішнього переміщення сотень тисяч людей та глибоких суспільних травм, що матимуть довготривалі наслідки для українського суспільства [6].

Злочини проти людяності, вчинені в контексті російської агресії, безсумнівно будуть розслідувані, а винні особи – притягнуті до відповідальності, адже «злочину без покарання не існує».

17 березня 2023 року Палата II досудового розгляду МКС видала ордери на арешт двох осіб у контексті ситуації в Україні: президента російської федерації володимира путіна та комісара з прав дітей у канцелярії президента російської федерації марії лувінні щодо відповідальності за незаконну депортацію населення (дітей) та незаконного переведення населення (дітей) з окупованих районів України до російської федерації.

5 березня 2024 року Палата II досудового розгляду МКС видала ордери на арешт сергія кобилаша – генерал-лейтенанта збройних сил росії та віктора соколова – генерал-лейтенанта збройних морських сил росії. Обидва обвинувачуються у воєнному злочині, що полягав у здійсненні нападів на цивільні об'єкти (стаття 8(2)(b)(ii) Римського статуту), воєнному злочині, що полягав у заподіянні надмірної випадкової шкоди цивільним особам або шкоди цивільним об'єктам (стаття 8(2)(b)(iv) Римського статуту). Також вони обвинувачуються у злочині проти людяності, що полягав у вчиненні нелюдських діянь, передбачених статтею 7(1)(k) Римського статуту.

24 червня 2024 року Палата II досудового розгляду МКС видала ще два ордери на арешт сергія шойгу та валерія герасимова за вчинення воєнних злочинів.

У міжнародному праві існують механізми та інструменти, спрямовані на забезпечення правосуддя та переслідування воєнних злочинців. Одним із ключових механізмів захисту прав людини є:

- Міжнародний кримінальний суд (МКС) – основний міжнародний орган, уповноважений розглядати справи, що стосуються злочинів проти людяності. Заснований Римським статутом 1998 року, МКС має юрисдикцію щодо геноциду, воєнних злочинів, злочинів проти людяності та актів агресії.

- Міжнародні трибунали – спеціалізовані органи, створені для розгляду справ, пов'язаних із тяжкими порушеннями прав людини, зокрема злочинами проти людяності. Вони функціонують як незалежні інституції, забезпечуючи відповідальність злочинців та справедливість для жертв.

- Національні суди – деякі країни закріпили у своєму внутрішньому законодавстві можливість розгляду справ про злочини проти людяності, навіть якщо вони були скоєні за межами їхньої території. Такі суди можуть співпрацювати з міжнародними інституціями та іншими державами у розслідуванні та притягненні винних до відповідальності.

Таким чином, злочини проти людяності є серйозними проявами насильства, що вимагають рішучої міжнародної реакції. Вони не лише спричиняють страждання мільйонів людей, а й руйнують засади суспільного порядку та міжнародних відносин. Усвідомлення значущості цих злочинів та активні дії щодо їх запобігання є надзвичайно важливими.

20 січня 2000 року Україна підписала Римський статут, проте ратифікувала його лише через 24 роки. Така довготривала ратифікація була пов'язана з тим, що у 2001 році Конституційний Суд України визнав Римський статут таким, що не відповідає положенням Конституції України.

У 2016 році були внесені зміни до Конституції України, зокрема ст. 124 «Україна може визнати юрисдикцію Міжнародного кримінального суду на умовах, визначених Римським статутом Міжнародного кримінального суду», проте ця норма набула чинності у 2019 році.

Також Україна взяла на себе зобов'язання ратифікувати Римський статут за Угодою про Асоціацію (ст. 8) між Україною та Європейським Союзом, підписаною 21 березня 2014 року.

У 2014 та 2015 роках Верховна Рада України скористалася можливістю для держави, яка не є учасницею Римського статуту, визнати юрисдикцію Суду відповідно до пункту 3 статті 12 Римського статуту і схвалила два запити до МКС про визнання його юрисдикції щодо розслідування воєнних злочинів та злочинів проти людяності під час Євромайдану, Революції гідності, анексії Криму та війни на Донбасі. З 2014 року розпочалось попереднє розслідування та експертиза доказів винчнення воєнних злочинів та злочинів проти людяності.

21 серпня 2024 Верховна Рада України ратифікувала Римський статут. 09 жовтня 2024 року Верховна Рада України ухвалила імплементаційний Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього». Закон узгоджує положення Кримінального кодексу України з нормами Римського статуту. Вказаним Законом було доповнено Кримінальний кодекс України новою статтею 4421 «Злочини проти людяності».

У кримінальному законодавстві України положення Женевських конвенцій і Римського статуту МКС знайшли відображення у розділі XX Кримінального кодексу України – «Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку». Зокрема, злочин агресії визначено у статтях 436 («Пропаганда війни»), 436-2 («Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії РФ проти України, глорифікація її учасників») та 437 («Планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни»). Злочин геноциду регламентований у ст. 442, а воєнні злочини – у ст. 438 («Порушення законів та звичаїв війни»). Проте поняття «злочини проти людяності» як окрема категорія в українському законодавстві відсутнє, хоча відповідальність за подібні дії передбачена у різних статтях Кримінального кодексу (наприклад, ст. 115 «Умисне вбивство», ст. 127 «Катування», ст. 146 «Незаконне позбавлення волі або викрадення людини», ст. 146-1 «Насильницьке зникнення», ст. 149 «Торгівля людьми», ст. 152 «Звальтування» тощо) [4].

Науковці висловлюють різні думки щодо доцільності імплементації норм міжнародного кримінального права в українське законодавство. Зокрема, доцент О.К. Марін вважає, що найбільш оптимальним варіантом є ратифікація Римського статуту МКС та ухвалення закону про кримінальну відповідальність за міжнародні злочини. Це, на його думку, дозволить ефективно інтегрувати норми міжнародного кримінального права без створення правових колізій.

Слід зазначити, що існують фактори, що сприяють поширенню злочинів проти людяності, серед яких:

- політичні фактори (тоталітарні режими, безкарність злочинців);
- соціальні фактори (економічна нерівність, культурні конфлікти, дискримінація за расою, релігійною чи національною ознакою);
- воєнні дії та конфлікти;
- технологічний прогрес, що може використовуватися для координації масових злочинів проти цивільного населення.

Розуміння цих факторів допомагає розслідувати та запобігати злочинам проти людяності, розробляти ефективні механізми захисту прав людини та запроваджувати превентивні заходи. Важливо усвідомлювати, що кожен злочин проти людяності є грубим порушенням прав людини, проте їх підміна загальним поняттям «порушення прав людини» ускладнює доведення вини злочинців. Відповідно, злочинами проти людяності визнаються лише систематичні або масштабні порушення прав людини [7].

Не варто оминати увагою необхідність розвитку міжнародних судових інстанцій для України, а саме: розширення співробітництва нашої держави з Міжнародним кримінальним судом,

прийняття активної участі та сприяння відкриттю зовнішнього офісу МКС в Україні, співробітництво та обмін інформацією, посилення правової адаптації та вдосконалення національного законодавства та української судової системи для кращої взаємодії з МКС, зміцнення міжнародної правової системи тощо.

Висновки. Таким чином, фізичні особи несуть міжнародну кримінальну відповідальність за злочини проти людяності, що закріплено в низці міжнародних нормативно-правових актів. Вони зобов'язані дотримуватися норм міжнародного права, а в разі їх порушення підлягають відповідальності відповідно до міжнародних норм, навіть якщо національне законодавство їхньої держави передбачає інші положення. Держава також несе відповідальність за дії своїх громадян, що може виражатися у формі обмеження її суверенітету, наприклад, через передачу винних осіб під міжнародну юрисдикцію.

Аналіз чинного кримінального законодавства України свідчить про відсутність єдиної норми, яка б передбачала відповідальність саме за злочини проти людяності. Вказані кримінальні правопорушення закріплені в різних розділах Кримінального кодексу України, що не дозволяє в повній мірі відобразити їхню суспільну небезпеку. Ця проблема особливо загострилася після повномасштабного вторгнення російських військ на територію України. У зв'язку з цим виникла необхідність законодавчого врегулювання злочинів проти людяності шляхом внесення їх до розділу XX Особливої частини Кримінального кодексу України. Це дозволить ефективно протидіяти кримінальним правопорушенням, спрямованим проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, а також забезпечить справедливе покарання російських військових, винних у злочинах на території України.

Національна кримінально-правова політика у сфері боротьби зі злочинами проти миру та міжнародної безпеки потребує розробки ефективних методів, інструментів і механізмів. Деталізація складу злочинів проти людяності та їхнє чітке закріплення в Кримінальному кодексі України є вкрай важливими для забезпечення принципу невідворотності покарання, притягнення винних до відповідальності, а також виконання Україною своїх міжнародних зобов'язань.

Статут Міжнародного кримінального суду (МКС) містить чіткі критерії кваліфікації таких злочинів, що дозволяє притягувати до відповідальності винних осіб незалежно від їхнього офіційного статусу. Це є важливим кроком у боротьбі з безкарністю та досягненні міжнародної справедливості. Використання міжнародних механізмів правосуддя, зокрема через діяльність МКС, сприяє зміцненню верховенства права та захисту основних прав людини. Проте ефективність переслідування злочинів проти людяності залишається складним завданням через політичні, юридичні та процесуальні бар'єри.

Список використаних джерел:

1. Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова *Актуальні проблеми юридичної науки* : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Дев'ятнадцять осінніх юридичних читання» (м. Хмельницький, 23 жовтня 2020 року), 553 с.
2. Злочини проти людяності. URL: https://vue.gov.ua/%D0%97%D0%BB%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%B8_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B8_%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D1%8F%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96 (дата звернення: 22.02.2025).
3. Зрозуміти Міжнародний кримінальний суд. URL: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2023-06/UICC-UKR-rgb.pdf> (дата звернення: 12.02.2025).
4. І. Созанський, О. Броневицький Міжнародне кримінальне право : навчальний посібник / кол. Авторів; Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. , 472 с.
5. Ольховик В.С. Теоретичні засади визначення злочинів проти людяності у сучасному міжнародному праві. URL: http://www.lsej.org.ua/9_2024/97.pdf (дата звернення: 11.02.2025).
6. Радова О.О. Злочини проти людяності як підстава міжнародної кримінальної відповідальності індивіда. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6c99b236-d457-48da-aeea-1c519b6ad33b/content> (дата звернення: 04.02.2025).
7. Репецький С. П. Відповідальність за злочини проти людяності в міжнародному та національному кримінальному законодавстві. URL: <https://visnyk.iful.edu.ua/wp-content/uploads/2023/12/%D0%A0%D0%B5%D0%BF%D0%B5%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9.pdf> (дата звернення: 10.02.2025).
8. Римський статут Міжнародного кримінального суду, 1998. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text. (дата звернення: 10.02.2025)